

SODRÓDÁS

MAJOR NÁNDOR

A FORDULAT

Laskai házon kívül ebédelt; Laskainé és az unoka épphogy elköltötték az ebédet, a tornácon vesztegették az idejüket. Laskainé az Új Időket lapozgatta, fintorogva beleolvasott Tormay Cecile történetébe, majd a lapot feltűnés nélkül az asztal alá csúsztatta. Az unoka kajszibarackot fogyasztott, és lóbázta a lábát. Ilona, a cseléd rátette a kezét az unoka vállára, s megkérdezte, van-e valakinek valami kívánsága. Laskainé hallgatott, az unoka tovább lóbázta a lábát. Végre Laskai is megérkezett. Feldúlnak látszott, levegőért kapkodott.

– Eladtak bennünket. Ma reggel levetkőztették a magyar rendőröket, és volksbundos svábokat bújtattak az uniformisukba – mondta leverten Laskai.

– Ha pap lennék, sohasem engednék nőket a paplakba – szólalt meg az unoka. – Mindig csak az ablakon át érintkeznék velük.

– Mit parancsol az úr, bort vagy feketét? – kérdezte Ilona, és a kezét ismét az előtte üldögélő unoka vállára tette.

– Jobb lenne, ha megmagyaráznád, miből vetted a fényképezőgépet – fakadt ki Laskainé.

– Csend legyen! – koppintott az asztalra Laskai. – Fogalmatok sincs, mi történik körülöttünk! Kovács jegyzőt is menesztették. Megkérdezte tőlem, hazafuvaroznám-e Kecskemétre. Amikor ideköltözött, nem kérte

A május-júniusi számunkban elkezdett novellafüzér folytatása

ki a véleményemet. Az irodájában egy hódásági sváb ül, hitlerista ruhában. Állítólag Schumachernek hívják. Az ő kezében lesz a közigazgatás. Azt tesz a malommal, amit akar.

– A doktorné folyton a káplán nyakán csüng. A plébános úr tehetetlen a nőekkel szemben – fogadkozott az unoka.

– A héten csak egyszer jártam a plébánián – szólt emelt hangon Laskainé, és nyakon teremtette az unokát.

– Hozok egy kávét – mondta Ilona készségesen. – Nem ártana új készletet beszerezni. Ha lehet – toldotta meg békülékenyen.

– Miféle fényképezőgépről beszélsz? – kapott észbe Laskai.

Az unokára valaki rálőcsölt egy kis Leica gépet, amellyel azóta nyakra-főre kattintgatott, s nemcsak az áráról titkolózott, hanem arról is, kitől vásárolta. Azt állította, hogy délutánonként keresztlevelet állít ki a plébánián azok számára, akiknek bizonylatra van szükségük, miszerint őseik nem voltak zsidók. Van keletje a papíroknak. És a plébános felezi vele az illetéket.

– Hallatlan! – háborodott fel Laskai. Zavarában azonban csak azt szajkózta, hogy így nem gyűlhet össze egy fényképezőgépre való pénz. Az unoka kelleetlenül bevallotta, hogy Sepp Seilerrel olykor tekézni járnak a nagykoszmába, s pénzre játszik a jelenlevőkkel, vajon lesz-e Seppnek kilenc fája vagy sem. A hasznot felezik. Sepp gurítás előtt olykor a bal, olykor meg a jobb szemével hunyorít rá. Laskainak leesett az álla. Csak ekkor figyelt fel arra, hogy egy fénykép áll előtte, amelyet az unoka csúsztatott az asztra. Azt láthatta rajta, hogy távozóban a doktorné csábosan integet egy ablak felé, amelyen a káplán kihajolt az utcára.

– Felháborító – ugrott talpra Laskai, s nyomatékosan az asztra csapott. – Egy szimatoló a saját házamban! Azonnal tépd el!

– Na, látod! – hagyta rá elégedetten Laskainé.

– Bármikor pótolhatom – kockáztatta meg az unoka, miközben eltépte a fényképet.

„Ha visszaél vele, kitekerem a nyakát! – méltózkodott el Laskai, és Laskainén felejtette a pillantását. Vagy ha zsarolni merészel valakit.”

– Schumacher jegyző úr tiszteletét kívánja tenni az úrnál. Bevezettem a nappaliba – szólt közbe Ilona, s felmarkolta a széttépett fényképet. Vitte magával, talán a szemébe.

– Épp ez hiányzott – mormogta Laskai, s szaporán távozott a nappali felé. Laskainé is a nyomába eredt.

– Az úrfi marad, vagy velem jön? – pillantott vissza Ilona szórakozottan. – Főzök majd nekik egy feketét.

AZ INCIDENS

A nappaliban Laskai egy vézna, kutató tekintetű fekete emberkét talált, akit helytel kinnált, s tüstént azt is közölte vele, hogy már értesült a történetekről. Schumacher katonásan bokázott Laskainé előtt, biccentett a fejével, majd elmondta, hogy tudomása szerint Laskai úrban ludovikás katonatisztet tisztelhet.

– Rég volt, talán igaz sem volt – legyintett Laskai eltűnődve. Schumacher az aszkétaképző helybeli kendergyárosra emlékeztette, aki alatt az elmúlt télen beszakadt a csatorna jege, s emberei egy álló nap lékelgették a csatornát, mire kihalászták a tetemét. Senki sem tudta, miért volt a zsebében egy pisztoly meg egy lapos, rugóra járó egérfogó. Laskainé afelől érdeklődött, vannak-e a jegyzőnek ismerősei a faluban, s kifejezte reményét, hogy majd jól érzi magát új környezetében.

– Hallom, hogy Hódságról jött. Hogy vannak Pascht patikusék? Valamikor élénk társasági életet éltek – kedveskedett Laskainé.

– Gondolom, hogy jól – válaszolta talányosan a jegyző.

Schumachernek az volt a kívánsága, hogy Laskai úrral fennakadás nélkül együttműködhessen. Kerülte a nagy szavakat, s nem fontoskodott.

– Hazudnék, ha azt mondanám, hogy örülök ennek a váratlan fordulatnak – mondta neki Laskai mosolyogva, és kis szünet után kinyögte: viszont megérti Schumacher urat, hogy végzi a dolgát.

– Miért lett volna ez váratlan? Hiszen elkerülhetetlen volt – méregette Schumacher a házigazdát.

– A malom teljesíteni fogja a kötelezettségét – tért ki a kérdés elől Laskai, és szaporán bólogatott maga elé.

Schumacher épp azt magyarázta, hogy a Volksbund a magyar kormánnyal kötött nemzetközi egyezmény alapján veszi át minden német többségű községben a közigazgatást, amikor kitárult az ajtó, és bepen-derült rajta az unoka.

• – Eladtak bennünket! – kiáltotta csengő hangon.

Laskainé ijedtében felsikoltott.

– Ne komédiázz! – förmedt rá Laskai az unokára, s dobantott egyet a lábával. Falfehéren nézett Laskainéra, aki igyekezett összeszedni magát. Schumacher kimeresztette a szemét, majd mosolyra húzta a száját.

– Ki ez a csodabogár? Az unoka? – kérdezte, és akkora barackot nyomott a fejére, hogy a fiú feljajdult tőle. Laskainé csilingelő nevetéssel mentette, ami menthető.

– Úgy kell neki! Még egyet a feje búbjára! – koppintott az unoka fejére, miközben kituszkolta a nappaliból.

Schumacher már az árnyas utcát róttá, amikor Laskai visszakerült a tornácra. A nagykoszma ajtaján egy kék tintával írott plakát vonta magára a jegyző figyelmét. „Ma este tánc lesz, ha eső nem lesz, ha lesz, akkor nem lesz” – írta a vajsínű csomagolópapíron. Schumacher összevonta a szemöldökét. Laskai tűnődve forgolódott a tornácra. Körte pottyant le épp a fáról, piros bélű nyári körte. Szétmállott a kitéglázott udvaron. Laskai estike illatát érezte, pedig a tornác tövében szarkaláb virított. Az unoka háttal ült felé, egy könyvet lapozgatott.

– A fejeddel játszol, te hólyag! – szólt rá rekedtesen. Azután vállon veregette, és rajta felejtette a kezét.

HAJSZA

Az unoka a leghátsó szobából pusmogást hallott, s már épp be szándékozott kopogni, amikor Laskainé kisurrant az ajtón, és elállta az útját. Az unoka elsomfordált a konyha felé. Ilona izgatottan újságolta neki, hogy az éjjel német katonaság fogta körül a falut, és most se ki, se be. A mezei munka szünetel. Hajnal óta fogdossák össze a svábokat, és viszik német katonának. A fekete bárányokat, akik nem mentek el önkéntesnek. Kéményekből, szalmakazlakból piszkálják elő őket. Cselénák Fábi padlásán egy csalánzsákba kötve találtak rá a szomszéd svábra. Ezért Fábit is magukkal vitték. Ilona a saját szemével látta, amikor elszaladt tejért. A községháza udvarában gyűjtik össze őket. A volsbundosok utca hosszát tapsolnak a katonáknak, amint egy-egy feldőlt szomszédjukkal elvonulnak előttük. Ki a frontra vele, legalább békén hagyja az asszonyokat, kiabálta Hinger vaskereskedő özvegye Rotfucks kőműves után.

– Sauer tanító itt van a hátsó szobában – suttogta Ilona, és a közfal felé bökött. – Még az éjjel érkezett a kert felől. Fel kellett keltenem a nagyapádat – karolt bele észrevétlenül az unokába.

Az unoka berohant a malomba. Sepp Scilert sehol sem találta. Lenkához szaladt. – Hol van? – kérdezte.

A leány a szemébe nézett, arca rezzenéstelen volt, a száját összeszorította. Az unoka lesütötte a szemét. Elsétált a községháza felé, s az utca túloldalán lődörgött. Látta, amint erről is, arról is négy-négy katona egy-egy civilt közrefogva masírozott a községháza felé. Az unoka olykor egy terebélyes eperfa mögé oldalgott, és elkattintotta a masináját. A káplán épp az utolsó kenetet vitte a falu vége felé, egy ministráns utca hosszát rázta előtte a csengettyűt.

– Imre, azt nem szabad! – pusmogta halkán a káplán, majd magához intette az unokát. – Inkább virágoskertet fényképezz. Vagy legelőt, báránycákkal. Fenséges látvány! – oktatta gyakorlatiasan. – Hagyd már abba a csengetést, nem látod, hogy megálltam? – förmedt a ministránsra.

– Kihez megy, tisztelendő úr? – kérdezte az unoka tiszteletudón.

– Makra boltoshoz – válaszolta a káplán.

– Makra boltos mákos cukrot kínált tavaly Holicser Palinak, ha elárul neki egy disznóságot – fintorította el az orrát az unoka.

– Nekem savanyú cukrot kínált! – heherészett közbe a ministráns.

– Szégyelld magad! Neked a csengettyűn járjon az eszed! – förmedt a káplán ismét a ministránsra. Előreküldte, majd tízlépésnyire megállította, hogy várja be.

– Mi volt az a disznóság? – kérdezte halkán a káplán, és a szemét is behunyta, miként a gyóntatószékben szokta.

– Hogy ki tudja-e már törölni a bügyüllőjével a fenekét. Mert addig nem állnak szóba vele a lányok. Szerintem ez disznóság – sepegte az unoka.

Mögöttük, Rittner hentes udvarában, épp visítani, majd hörögni kezdett egy sertés, amelyet nyilván leteperhettek. A káplán úgy tett, mintha ezenkívül mást nem is hallott volna.

– Ma hurkát vacsorázunk! – vetette oda távozóban.

Az unoka a Függetlenség című budapesti újság aznapi példányával tört rá Sauer tanítóra, aki egy pamlogon heverészett az elsőtétített szobában. A lap hírül adta, hogy a honvédség a Kárpátok gerincén

készenlétben áll Magyarország védelmére. Midőn megpillantotta az unokát, a tanítónak torkán akadt a szó.

– Te mit keresel itt? – szaladt ki végül a száján, és észre sem vette, hogy szerepet tévesztett.

Az unoka felhúzta az orrát, és távozni készült, mire a tanító ráparancsolt, üljön le, és faggatni kezdte, mi történik odakint. Sauer tanító német iskolában tanított, de hajdanában, midőn a magyar tagozatok oly gyakran tanító nélkül maradtak, délutánonként ingyen oktatta a magyar gyermekeket. Nem hagyta nyugton a hivatástudata. Az unoka így fejezte be nála az elemi iskola mind a négy osztályát.

– Tele van már németekkel a községháza udvara. Miközben befelé kísérték, Sepp Seiler utca hosszát szidta őket. A saját szememmel láttam – fogadkozott az unoka.

– Utca hosszát kiáltozott? – kérdezte hűledezve Sauer.

– Igen, szidta őket – állította az unoka.

– És mit kiáltozott? – álmélikodott a tanító.

– Azt, hogy menjenek a fenébe – türelmetlenkedett az unoka. – Meg hogy úgylis elviszi őket az ördög. Ő élt már Németországban. Tisztában van mindennel.

– És hagyják, hogy kiáltozzon?

– Hagyták. Meneteltek vele, és úgy tettek, mintha nem hallanák – magyarázta az unoka.

– Nem szeretnék a bőrében lenni – aggályoskodott Sauer.

– Le is fényképeztem. Itt van, ni – ütött az unoka a fényképezőgépre. A tanító erre lázba jött.

– Ide azzal a géppel! Majd ha túlleszünk a bajon, visszakapod tőlem.

Az unoka felugrott, s egy szempillantás alatt az udvaron termett. Az istálló felé iszkolt. A kislétrát a mestergerendának támasztotta, és a fényképezőgépet tokostul együtt egy üres fecskéfészekbe rejtette.

Megkönnyebbülten sétált ki a verőfényes udvarra.

SZÉDÜLET

Hajnalba a német katonaság kíséretében két menetoszlop indult Cservenka felé. Az ostromzár megszűnt. Az országutak szabadok voltak. A mezei munka folytatódott. A faluban az emberek kerülték egymás tekintetét.

Tíz körül az unoka berontott a malom irodájába. Sepp Seiler asztalánál Laskai bajlódott a papírokkal.

– A cservenkai országúton lelőttek két svábot – mondta feldúltan az unoka. – Az egyik Seppi volt. Ott hever kint az árokparton.

– Ezt honnan veszed? – szólt elhűlve Laskai.

– Lenkának hozták a hírt. Ledobta a kötényt, és elrohant valahova – válaszolta az unoka.

– Vigyázz, rémhír is lehet – dűnnyögte nyugtalanul Laskai.

– Látni szeretném az árokpartot, ahol ezt tették vele – dadogta az unoka.

– Azt nem lehet – intette le határozottan Laskai. – Biztos, hogy őrséget állítottak a tetthelyre. A tetemet meg elvitték valahova.

– Miért nem lehet? – háborgott az unoka. – Sauer tanítót meg tudad menteni?

Laskai felkapta a fejét.

– Igen – mondta színtelen hangon. – Bekopogott hozzám, és megmentettem. Az éjjel kicsempésztem a tanyára. Aki nem igényli, azon nem segíthetek.

Az unoka becsapta maga mögött az ajtót, elsietett az istállóba, felnyergelte a szürkét, s a falun keresztül nekivágott a Cservenka felé vezető országútnak. Eperfák szegélyezték az útját. Szétszórtan tanyák, akáccsal. Ácsorgó kutyák a tanyaudvarokon. Friss tarlók, mézelő tisztesfűvel. Kukoricaföldek, napraforgók és kenderföldek. Előtte dőcögő kocsi, beérte, majd száguldva maga mögött hagyta. Benn a földeken itt-ott emberek, fehér ingben. Az árokban, az út mentén friss sarjú, helyenként letaposva. De sehol sem látott semmit, amin fennakadt volna a tekintete. Ami arra készítette volna, hogy leszálljon, körülnézzen. A távolban már a cservenkai házak fehérlettek. Egy bekerített, kékre festett kőkeresztnél megállt. A ló prűszkölt, szakadt róla a veríték.

– Nem vagyok gyáva féreg, nem, nem, nem! – sírta el magát keserűségében az unoka.

Holtfáradtnak érezte magát. Hagyta, hogy a ló megforduljon, s lépésben hazafelé induljon. Magányosan botorkált a tűző napon.